

**HÅNDBOK
FOR
TILLITSVALGTE**

Verdige levekår for alle

Forord

Som ledere og medlemmer i styrer, råd, utvalg og grupper, har alle tillitsvalgte lederansvar på ulike nivåer. Dette innebærer ansvar for utvikling av partiet på «vårt sted» og at vi bidrar med innsats og handling når andre har behov for hjelp.

*Som tillitsvalgte er vi forpliktet på partiets **grunnlagsdokumenter**:*

- *Prinsipp- og handlingsprogrammet*
- *Etiske retningslinjer*
- *Vedtektene*
- *Instrukser*

Mengden av bestemmelser og informasjon kan tidvis bli overveldende.

Håndboka for tillitsvalgte er et verktøy for å finne fram i jungelen av bestemmelser. Det vil gi en lettere politisk hverdag og samtidig sørge for at vi framstår enhetlig fra bunn til topp; bidra til at vi som ledere og medlemmer har kunnskaper og ferdigheter som gir oss mulighet til å utføre oppgavene på en ansvarsfull måte.

Etterfølgende er en samling av de viktigste bestemmelsene som er tatt inn i grunnlagsdokumentene.

Fylket / lokallaget besørger at håndboka deles ut til alle tillitsvalgte når de tiltrer vervet, og det vil bli lagt til rette for skolering i de mest omfattende emnene.

Håndbok for tillitsvalgte blir lagt ut på partiets hjemmesider.

Jeg ønsker alle lykke til med arbeidet i og for partiet.

Akershus desember 2017

Leif Wikstad
Org.nestleder PP

Ole K. Fiksdal
Akershus PP

Innhold

	Side
Forord	2
DEL 1: Stiftelse og idegrunnlag	5
1.1. Stiftelse og formål	5
1.2. Etske retningslinjer	6
1.3. Verdiene	7
DEL 2: Organisasjonen – oppbygging og hovedoppgaver	8
2.1. Organisasjonskart	8
2.2. Medlemmene	8
2.3. Landsmøtet	9
2.4. Landsstyret	10
2.5. Hovedstyret	10
2.6. Fylkespartiene	11
2.7. Kommunepartiene	12
2.8. Komiteer og utvalg,	13
DEL 3: Tillitsvalgt i Pensjonistpartiet	14
3.1. Generelt	14
3.2. Grunnlagsdokument for tillitsvalgte	14
3.2.1 Prinsipp- og handlingsprogrammet	14
3.2.2 Vedtektene	15
3.2.3 Forholdet mellom organisasjonstillitsvalgte og folkevalgte	15
3.2.4 Kommunestyregruppen	15
3.2.5 Fylkestingsgruppen	15
DEL 4: Om instruksjer og veiledninger	16
4.1. Instruksjer	16
4.2. Veiledninger	16

DEL 5: Ledelse	17
5.1. Generelt om ledelse	17
5.2. Definisjon av ledelse	17
5.3. Ledelse i partistyrene	17
5.4. Lederteam	18
5.5. Vervet som valgt leder	18
5.6. Vervet som valgt nestleder	19
5.7. Vervet som valgt sekretær	19
5.8. Vervet som valgt kasserer	20
5.9. Revisor	20
5.10. Verv i Ad hoc utvalg	20
5.11. Frister	21
DEL 6: Arbeid i styrene	22
6.1. Konstituering	22
6.2. Innkalling og saksliste	22
6.3. Behandling av saker	23
6.4. Protokoll	23
DEL 7: Vedlegg: Vedtekter, PHP, Gjeldende instruksjer	24
Instruksjer	24
Vedtekter	24
Prinsipp og Handlingsprogram	24
Øvrige vedlegg;	
1) Instruksjer for valgkomiteer.	
2) Rekrutering; Valgkomite – Nominasjonskomite.	
3) Nominasjonskomite.	
4) Planverket.	
5) Årsmøtet i kommunepartiet – sjekkliste.	
6) Fylkesårsmøtet – sjekkliste.	
7) Generell forretningsorden for alle møter i partiet.	
8) Protokoller.	
9) Konstituering.	

Del 1: Stiftelse og idégrunnlag

1.1 Stiftelse og formål

Stiftelse

Pensjonistpartiet avholdt sitt første Landsmøte den 12-14. april 1985. Det ble registrert som politisk parti den 6. mai 1985 hos *Notarius publicus* i Oslo.

Formål

Landsmøtet 2017 vedtok følgende formålsparagraf:

Pensjonistpartiet har som mål å samle kvinner og menn om et politisk arbeid for å skape et samfunn som er bedre å leve i for alle. Partiet vil arbeide for både de eldre og de yngre grupper i vårt samfunn, med særlig vekt på de svakere gruppers situasjon.

Representanter på Storting, i regjering, i fylkesting, i kommunestyre, i andre politiske organer samt alle med verv i partiet, er tillitsvalgte, og omfattes av formålsparagrafen.

Vårt parti tar sikte på å bli representert på Stortinget, og nevnte utsagn gjelder også som prinsipiell retningslinje for våre representanter med hensyn til utenrikspolitiske spørsmål. Uansett hvilken arena vi arbeider på; det er de svakere gruppenes situasjon vi skal ha fokus på. Vi mener det er nødvendig med et parti som fokuserer på helse- og sosialpolitiske spørsmål og som forplikter seg til å motarbeide utviklingen av et klassesdelt samfunn slik det skjer nå.

Idégrunnet

Idégrunnet er nedfelt i vårt *Prinsipp- og handlingsprogram* og i *Vedtekter*:

Partiet som organisasjon og dets enkelte medlemmer, bygger sitt politiske arbeid på norsk kulturarv, på grunnlovens og rettsstatens idegrunnlag og på en styrking av folkestyret.

Norge har en rik kulturarv med bakgrunn i kristen og humanistisk etikk. I et **pluralistisk** samfunn vil kulturen endre seg gradvis, ofte nesten usynlig. Vi vil selvfølgelig være åpne for kulturendringer, men vi kan ikke gå på akkord med våre *Etiske retningslinjer, de prinsippene som den norske rettsstaten er bygget på, eller de demokratiske prinsippene som er nedfelt gjennom grunnlov og politisk praksis.*

Pluralistisk; mangfold, et samfunn med flere ulike kulturer, livssyn og levesett.

Alle som innehar tillitsverv i Pensjonistpartiet, plikter å etterleve formål og idegrunnlag.

1.2 Etske retningslinjer (Vedtatt av Landsmøtet 2017)

Etske retningslinjer for Pensjonistpartiet

01 Omfang

De etske retningslinjene gjelder Pensjonistpartiets tillitsvalgte i interne styrer, råd og utvalg samt våre folkevalgte på alle nivåer.

02 Holdninger

Pensjonistpartiet har komprimert verdiomfanget i følgende kjerneverdier: **Ansvar, respekt og redelighet**. Dette skal gjenspeiles i våre etske holdninger innad i partiet så vel som i vårt møte med velgere og samarbeid med andre i politiske råd og utvalg.

03 Åpenhet og raushet

Åpenhet og raushet skal prege partiets organisatoriske ledd og skal gå som en rød tråd gjennom alt det arbeidet vi gjør for å fremme partiets politikk.

04 Lojalitet

Tillitsvalgte og folkevalgte i Pensjonistpartiet skal være forpliktet på og lojale til partiets vedtekter, partiets prinsipp- og handlingsprogram og vedtak fattet i formelle organ.

a Vedtektene og Prinsipp og handlingsprogrammet

Vi forutsetter at tillitsvalgte/folkevalgte i alle sammenhenger arbeider aktivt for å få gjennomslag for partiets prinsipper og politikk og at dette skjer i tråd med retningslinjene i vedtektene.

b Vedtak

Tillitsvalgte/folkevalgte plikter å følge opp vedtak som er fattet i formelle organ. Ved uenighet skal saken tas opp med nærmeste overordnede organ *eller* det organet som har fattet vedtaket.

c Organisasjonen

Lojalitet går både oppover, nedover og til siden i organisasjonen. Tillitsvalgte/ folkevalgte må ikke prøve å skade partiet eller personer i partiet ved å sile eller fortie opplysninger, misbruke fortrolige opplysninger, ha «eksklusive» relasjoner til enkelte, misbruke den posisjonen en har til maktmisbruk eller annen uønsket/ krenkende adferd.

d Taushetsplikt

Tillitsvalgte og folkevalgte har taushetsplikt om fortrolig informasjon i partiet som de får kjennskap til i egenskap av at de innehar et verv.

05 Privat

Som «synlige» enkeltpersoner vil vi alltid bli forbundet med Pensjonistpartiet. T&F har derfor ansvar for å etterleve de etske normene partiet står for. Dette gjelder også i private forhold.

1.3 Verdiene

Etiske retningslinjer for våre tillitsvalgte gjelder spørsmål om hva som er rett eller galt i forbindelse med utførelsen av vervene i organisasjonen. Etikken i reglene baserer seg på tre absolutte og ufravikelige verdier:

Ansvar – Respekt – Redelighet

Ansvar

Den som blir tilbudt et verv i eller en oppgave for partiet, *gis samtidig ansvar for at oppgavene blir utført i tråd med beskrivelsen av vervet/oppgavene*. En tillitsvalgt som tar imot tilbudet om verv/oppgaver, sier dermed ja til at de blir utført etter forutsetningene og **har i hele valgperioden ansvar for alle handlinger innenfor arbeidsområdet**. Forutsetningen må være at det i tilbudet ligger en arbeidsbeskrivelse som er klar og utvetydig.

Respekt

Verdien har i denne sammenhengen gyldighet innenfor to områder:

1. Respekt for andre menneskers integritet, meninger og ytringsfrihet.
2. Respekt for saker som behandles eller som noen ønsker skal bli behandlet.

Ovenstående innebærer, kort sagt, at våre tillitsvalgte skal la andre mennesker få sjansen til å fremme sine synspunkter uten redsel for represalier eller usaklige angrep på person eller meninger. Videre at den tillitsvalgte plikter å sette seg godt inn i Pensjonistpartiets syn i alle saker som tas opp til debatt, og at hun/han plikter å opplyse saken så godt som mulig før hun/han legger dem fram for andre. Selv om dette er punkter som i særlig grad gjelder de tillitsvalgte med lederroller, gjelder det også for alle andre tillitsvalgte.

Redelighet

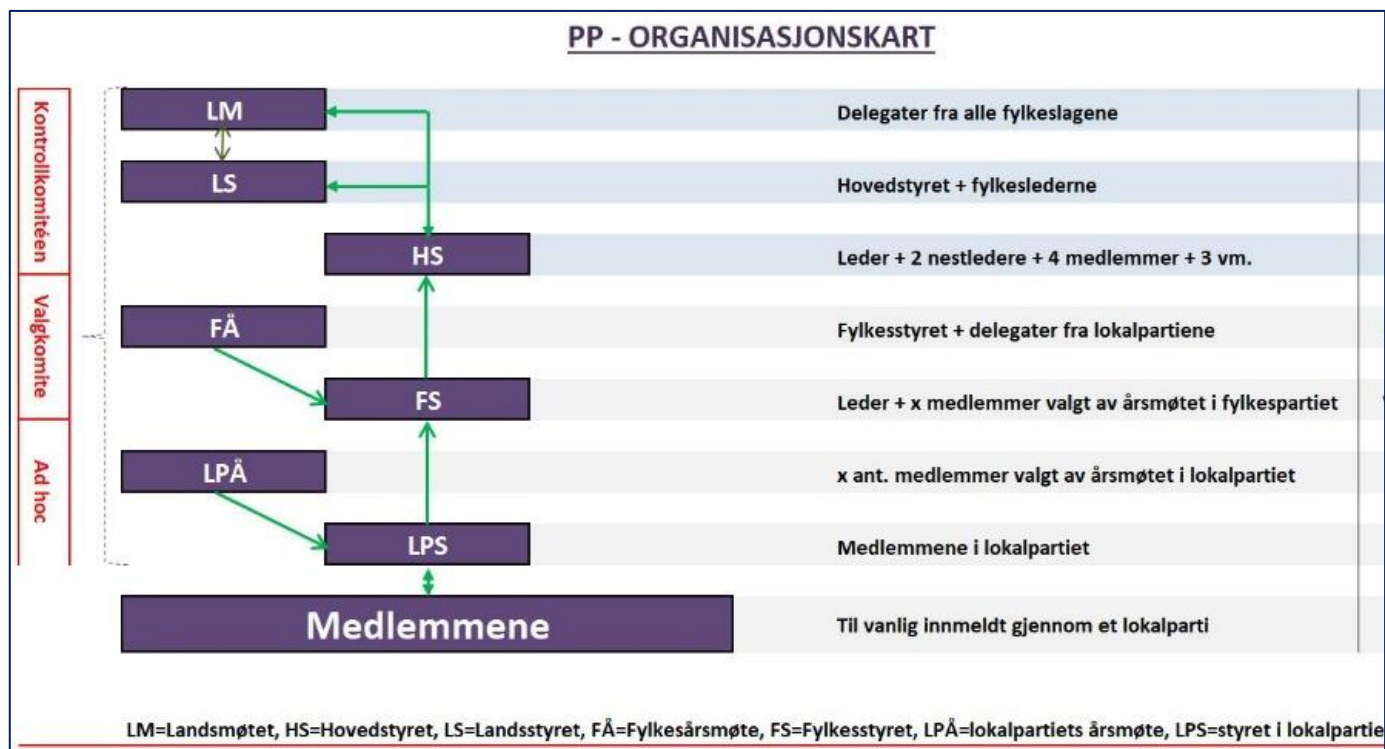
Verdien redelighet er knyttet til begrepene 'ærlighet' og 'pålitelighet'.

I sum kan en si at **tillit** er belønningen for redelighet. Tillit er troen på at den tillitsvalgte forteller sannheten, at hun/han ikke setter egeninteresser foran andre men jobber for fellesskapets beste.

Lojalitetsbegrepet blir med jevne mellomrom brukt som våpen for å verne egne posisjoner og handlinger samt å unnlate å handle. Dette er uredelig framferd og partiet skal påtale slik handlemåte overfor den det gjelder. I grove tilfelle må uredelig utførelse av verv medføre eksklusjon.

Del 2: Organisasjonen – oppbygging og hovedoppgaver

2.1. Organisasjonskart

2.2. Medlemmene

Medlemmene er partiets grunnfjell.

Medlemmene i en kommune utgjør til sammen lokalpartiet i kommunen.

- For å bli medlem, må en være innmeldt i et kommuneparti. I de kommunene hvor det ikke finnes kommuneparti, knyttes medlemmet til nærmeste lokalparti og betaler kontingent dit
- Medlemskapet trår i kraft etter betalt medlemskontingent.
- Medlemmer kan ikke ha tillitsverv i partiet før de har vært medlem i minst 1 måned.
- Medlemskap skal godkjennes av lokalpartistyret, fylkesstyret eller Hovedstyret. Vanligvis skjer dette ved at det aktuelle styret sender det nye medlemmet et velkomstbrev. Her bør en samtidig spørre om medlemmet ønsker å være aktivt i partiarbeidet, eller om det kun ønsker å være passivt medlem.
- *Medlemmer som ønsker å delta som tillitsvalgte, må følge partiets program, vedtekter og retningslinjer.*

2.3. Landsmøtet (LM) (Jfr. Vedtektene § 4)

Landsmøtet (LM) er partiets høyeste organ og er sammensatt av de faste medlemmene i HS, eventuelle stortingsrepresentanter, pluss delegater fra hvert av fylkespartiene.

Delegatene fra fylkespartiene beregnes på følgende måte:

1. 1 representant per påbegynt 1000 stemmer ved summen av stemmer ved siste Stortingsvalg, kommune og fylkestingsvalg.
2. 1 representant per påbegynt 100 medlemmer
3. Fylkesleder i hvert av fylkene

Innenfor rammen av beregnet antall delegater, kan fylkespartiet stille med det antallet de selv ønsker å sende til LM. Dersom fylket velger å sende et mindre antall enn det som er beregnet, vil fylket få utskrevet et antall fullmakts-stemmer som tilsvarer det antall delegater som ikke møter.

Landsmøtets oppgaver går fram av vedtektene og instruks for behandling av saker på LM. Sammenfattet kan imidlertid Landsmøtets viktigste oppgaver summeres slik:

- Behandle årsberetninger fra HS og Kontrollkomiteen
- Vedta arbeidsplan for kommende landsmøteperiode
- Godkjenne regnskap og vedta budsjett
- Vedta program (i år med stortingsvalg)
- Behandle saker som er kommet inn fra Landsstyret og/eller HS
- Valg

Ekstraordinært Landsmøte:

På vilkår som går fram av vedtektene § 4.c) kan det kreves ekstraordinært LM.

Et slikt krav kan bare benyttes i ekstraordinære tilfelle. Derfor er lista for å kunne fremsette et slikt krav, lagt svært høyt. Blant annet må kravet enten være støttet av minst halvparten av Landsstyrets medlemmer, eller når et flertall i Hovedstyret krever det.

Jfr. Vedtekter og instruks.

2.4. Landsstyret (LS) (Jfr. Vedtektene § 5)

Landsstyret (LS) er partiets høyeste myndighet mellom landsmøtene.

LS består av lederne i fylkespartiene. HS er sekretariat for Landsstyret

Landsstyrets hovedoppgaver er å

- utarbeide forslag til program ved stortingsvalg
- Påse at fylkespartiene følger opp program og sentralt vedtatte arbeidsplaner
- Ta opp saker som meldes inn fra fylkespartiene og fra HS
- Være Pensjonistpartiets tankesmie for politiske idéer og utspill
- Ta politiske og organisatoriske avgjørelser i periodene mellom landsmøtene

Jfr. vedtekter og instruks.

2.5. Hovedstyret (HS) (Jfr. Vedtektene §6)

HS er partiets høyeste administrative organ og velges av Landsmøtet (LM).

HS velges av Landsmøtet og består av leder, politisk nestleder, organisatorisk nestleder, kasserer, sekretær, studieleder, samt så mange styremedlemmer at styret samlet består av et oddetalls medlemmer. Samtidig velges tre (3) vararepresentanter. 1. vararepresentant møter fast på alle møter.

Valgene til Hovedstyre fastsettes i instruks for Landsmøtets valgkomité.

Hovedstyret har fylkespartiene som «medlemmer». Hovedoppgavene for hver landsmøteperiode fastsettes av Landsmøtet gjennom vedtak av handlingsplan.

HS leder det daglige arbeidet i Pensjonistpartiet. I tillegg til vedtatt handlingsplan, skal HS arbeide med følgende saker/saksområder:

- Gjennomføre vedtak fattet på Landsmøtet og Landsstyremøtet (LS)
- Forberede saker for LM og LS
- Arbeide for at partiets program og standpunkter i enkeltsaker blir synlig for velgerne og medlemmene gjennom intern informasjon, presse og sosiale medier
- Stifte nye fylkespartier
- Pålegge fylkespartiene arbeidsoppgaver
- Samordne arbeidet mellom fylkespartiene
- Ta opp saker som fremmes fra underordnede organ
- Ta avgjørelse i saker som ikke hører inn under LM, LS eller er pålagt etter vedtektene
- Administrere partikontoret (digitalt) og arkivet

Ved konstituerende møte fastsettes hovedoppgavene for landsmøteperioden samt fordeling av oppgaver i henhold til *veiledning for konstituering*.

2.6. Fylkespartiene (Jfr. Vedtektene § 7)

Etablering av et nytt fylkesstyre skjer til vanlig ved at det først dannes et interimsstyre med leder og minst to medlemmer. Medlemmene i interimsstyrene må ikke være bosatt i det fylket etableringen skjer. De kan imidlertid ikke velges inn i de ordinære styrene.

Dannelse og igangsetting av et interimsstyre skal godkjennes av Hovedstyret.

Etter godkjenning, ansees fylkesstyret å være stiftet og tilsluttet Pensjonistpartiet.

Partiets program, vedtekter og retningslinjer vil gjelde fra samme tidspunkt

Interimsstyrets hovedoppgaver er å

- organisere driften av fylkespartiet til ordinært styre (Fylkesstyret) er valgt
- verve nye medlemmer i så mange kommuner som mulig
- forberede og gjennomføre årsmøte innen ett år etter stiftelsen

Fylkesstyret (FS) er fylkespartiets administrative organ.

FS velges av fylkets årsmøte og består av leder, politisk nestleder, organisatorisk nestleder, kasserer, sekretær, samt så mange styremedlemmer at styret samlet består av et oddetalls medlemmer. Samtidig velges fire (3) vararepresentanter.

1. vararepresentant møter fast på alle møter.

Fylkesstyret leder det daglige arbeidet i fylkespartiet. Hovedoppgavene fastsettes i instruks.

Fylkespartiet har lokalpartiene som medlemmer. Hovedoppgavene for fylkesstyret er å

- Samordne partivirksomheten i fylket
- Støtte og veilede lokalpartier som trenger hjelp
- Informere lokalpartiene om virksomheten på fylkesplan
- Arrangere kurs og opplæring i grunnlagsdokumentene
- Opprette lokalpartier
- Kontrollere at lokalpartiene følger opp arbeidsoppgaver gitt i vedtekter og instruks
- Organisere valg til Stortinget og fylkestinget
- Følge opp vedtak fattet på fylkesårsmøtet og i overordnede organ

Årsmøtet er fylkespartiets høyeste organ

Fylkesstyret innkaller til årsmøte i henhold til vedtekter og instruks.

Årsmøtet består av fylkesstyrets medlemmer, lederne fra hvert av de godkjente kommune-partiene, en representant for hver påbegynt 1000 stemmer ved siste fylkestingsvalg og kommunevalg, og en representant for hver påbegynt 100 betalende medlemmer pr. 31.12. foregående år.

Ved innkalling til fylkesårsmøtet skal det gjøres kjent at de som vil foreslå saker tatt opp til behandling, må sende melding om dette til fylkespartistyret seinest to (2) uker før møtet holdes. Årsmøtet skal vedta arbeidsprogram og planer for periodene mellom årsmøtene. Årsmøtet skal også vedta regnskap og budsjett, foreta valg til verv og funksjoner på fylkesnivå og behandle saker som blir lagt fram for møtet.

Fylkesstyret har Hovedstyret som nærmeste, overordnede organ.

2.7. Kommunepartiene (Jfr. Vedtektene § 8)

Det er Fylkesstyrets ansvar at det stiftes lokalpartier i alle kommuner i fylket.

Etablering av et kommuneparti/lokalparti skjer til vanlig ved at det først dannes et interimsstyre med leder og minst ett medlem. Medlemmene i interimsstyrene må ikke være bosatt i den kommunen etableringen skjer. De kan imidlertid ikke velges inn i de ordinære styrene.

Dannelsen av interimsstyre skal godkjennes av fylkespartistyret.

Etter godkjenning, ansees lokalpartiet å være stiftet og tilsluttet Pensjonistpartiet.

Partiets program, vedtekter og retningslinjer vil gjelde fra samme tidspunkt.

Interimsstyrets hovedoppgaver er å

- organisere driften av lokalpartiet inntil ordinært styre (Lokalpartistyre) er valgt
- registrere partiet i Brønnøysundregistrene
- verve nye medlemmer
- forberede og gjennomføre årsmøte innen ett år etter stiftelsen

Innen ett år etter interimsstyre er dannet, skal det velges ordinært styre (Lokalpartistyre).

Lokalpartistyret er lokalpartiets høyeste administrative organ. Hovedoppgavene er å

- verve nye medlemmer
- organisere en fungerende medlemspleie
- organisere driften av lokallaget mellom årsmøtene
- utarbeide lokale program for kommunevalg
- organisere samarbeidet mellom organisasjonstillitsvalgte og folkevalgte
- fremme Pensjonistpartiets program og synspunkter i folkevalgte organ og for velgerne gjennom synlighet i aviser og digitale media

Årsmøtet er lokalpartiets høyeste organ.

Lokalpartistyret innkaller til møte i tråd med instruks og vedtekter.

Årsmøtet vedtar arbeidsprogram og planer for periodene mellom årsmøtene. Møtet skal også vedta budsjett, foreta valg til verv og funksjoner på kommunenivå og behandle saker som blir lagt fram for møtet.

Alle medlemmene i lokalpartiet skal ha innkalling til og kan møte på årsmøtet

Lokalpartiet har fylkesstyret som nærmeste, overordnede organ og skal følge opp vedtak som fattes i dette styret.

Lokalpartiet skal også følge pålegg som kommer fra de overordnede partiledene.

2.8. Komiteer og utvalg

Kontrollkomiteen (Jfr. Vedtektene § 12) + (Instruks)

Kontrollkomiteen (KK) er et uavhengig organ som velges av LM og rapporterer direkte til det. KK skal kontrollere LM, LS og HS og påse at møtene som gjennomføres og vedtak som fattes i disse organene, er i samsvar med vedtektenes bestemmelser. KK kan også kontrollere fylkespartiene og etter anmodning gi bistand til kommunepartier. Grunnlagsmaterialet for kontrollen er protokollene fra møtene.

Det er fastsatt strenge regler for habilitet for medlemmer av kontrollkomiteen.

Valgkomiteer (Instruks)

Valgkomiteer velges av det organet som skal foreta valgene. Valgkomiteen er et uavhengig organ som fremmer innstilling til styret for det organet de er valgt fra.

Instruksen for valgkomiteene inneholder ikke bestemmelser om habilitet, men det må være et mål å velge representanter til komiteen som ikke har altfor nære relasjoner til medlemmene i de organene de er valgt fra.

Det er utarbeidet veileder (fastsatt instruks), for arbeidet i valgkomiteene.

Ad hoc-utvalg

I alle styrer og råd innenfor organisasjonen må det fra tid til annen pekes ut eller velges råd og utvalg som skal ivareta en eller flere bestemte oppgaver. Et styre eller råd som oppretter slike utvalg må samtidig sørge for at utvalget får klare retningslinjer for arbeidet, deriblant hvilke økonomiske rammer rådet/utvalget må holde seg innenfor.

Svikt i oppgave- og rammebeskrivelse vil svært ofte føre til at arbeidet løper ut i sanden pga. uro/usikkerhet og kompetansestrid.

- **Medieutvalg (MU)**

MU ledes av en medieansvarlig som velges av styret under konstitueringsprosessen. Hun/han er medlem av ledergruppa og leder fylkeslagets informasjonsflyt ut til lokalpartiene, gjennom hjemmesidene og sosiale media.

Medieansvarlig har politisk nestleder som nærmeste overordnede og med ledergruppa som referansegruppe.

Det utarbeides instruks for vervet som medieansvarlig.

Del 3: Tillitsvalgt i Pensjonistpartiet

3.1. Generelt

Alle som blir valgt inn i et organ i og for PP eller er nominert på partiets valglister, er tillitsvalgte. Det innebærer at andre mennesker har tillit til deg og har valgt deg til å utføre et arbeid som ikke er en del av ditt privatliv. Du er valgt til å utføre en aktivitet for den organisasjonen du er tillitsvalgt for. Derfor er tillit alltid forbundet med ansvar, respekt for de som har valgt deg og oppgaven du har fått, samt redelig framferd i arbeidet du utfører. (Jfr. Etske retningslinjer s.6-7)

Den som blir forespurt om å stille som kandidat til et verv, må starte med å stille spørsmålet

Hva går oppgaven ut på, hvilke regler gjelder for utførelsen og hvordan kan jeg utføre vervet på den aller beste måten ut fra mine egne forutsetninger (kompetanse, tid)?

Når du sier ja til nominasjonen, er dette et gjennomtenkt ja ut fra foranstående. Du vet hva andre krever av deg og du vet hva du kan kreve av andre.

Eller oppsummert:

- Sett deg godt inn i hva som kreves av deg før du takker ja til et verv,
- forklar i klartekst hva du kan bidra med og hva du forventer av andre,
- Sett deg godt inn i grunnlagsdokumentene for det nivået du arbeider på
- Avsett tid til jobben
- Lær deg spillereglene.

Når det er fattet lovlig vedtak i et organ, plikter alle tillitsvalgte lojalt å støtte vedtaket enten en liker det eller ikke. I helt spesielle politiske saker knyttet til personlig livssyn eller overbevisning, kan det være aktuelt å stå fritt fram med egne meninger. Det forutsettes at den enkelte varsler overordnet eller overordnet organ om situasjonen.

Når en tillitsvalgt fratrer sitt verv skal alle dokumenter tilhørende partiet innleveres, herunder medlemslister, protokoller, regnskap med regnskapsbilag og revisorberetninger osv.

3.2. Grunnlagsdokumenter for Pensjonistpartiet

3.2.1 Prinsipp- og handlingsprogrammet

Pensjonistpartiets prinsipielle holdninger til de fleste vesentlige politiske problemstillinger er nedfelt i Prinsipp- og handlingsprogrammet. Alle tillitsvalgte må sette seg godt inn i programmet og følge dette.

En folkevalgt representant som ikke kjenner partiets standpunkter i saker av prinsipiell karakter og som skal utøve partiets politikk, kan komme til å opptre på en måte som er uheldig og gi svekket tillit.

Det er av disse grunner også nedfelt i vedtektene at styrene på ulike nivå har det overordnede ansvaret for at partiets politikk følger de vedtatte programmene. Partiets politikere og partistyrene må derfor ha et nært og tillitsskapende samarbeid.

3.2.2 Vedtektene

Alle tillitsvalgte plikter å sette seg godt inn i partiets Vedtekter.

Her vil du finne ansvarsfordelingen mellom organisasjonens ulike ledd og nivåer. Du vil bli bedre kjent med formålet som alltid inngår i vedtektene. Her vil du også finne regler for de tillitsvalgtes funksjoner og ansvar, og du vil i noen grad kunne finne direkte anvisninger for hvordan arbeidsoppgaver skal utføres.

Lær deg vedtektene slik at du finner frem til de aktuelle paragrafer og ha alltid vedtektene for hånden når du er ansvarlig for møter eller andre arrangementer i partiet. Unngå unødige diskusjoner om hva og hvordan en oppgave skal utføres dersom det er nedfelt i vedtektene.

3.2.3 Særskilt om forholdet mellom organisasjonstillitsvalgte og folkevalgte

Folkevalgte er også tillitsvalgte i partiet.

De står imidlertid i en særstilling ved at de i tillegg til å være nominerte fra partiet, også er valgt av velgerne. De er imidlertid valgt for å ivareta den politikken som er nedfelt i Pensjonistpartiets program og skal dermed være under kontroll av fylkespartistyret/kommunepartistyret. Partistyrene er vedtaksansvarlige for nominasjonen og at valglisten blir lagt fram for årsmøtene til endelig godkjenning.

3.2.4 Kommun nivået

Kommunestyregruppen består av de valgte representanter og vararepresentanter.

Kommunestyrerepresentantene er underordnet kommunepartistyret. Jfr. V§8.a.12 og 8.g.

Kommunestyrerepresentantene må fordele ansvar og arbeidsoppgaver slik at det blir meningsfylt for alle å være med i gruppen samtidig som arbeidsmengden blir overkommelig.

Kommunepartistyret og kommunestyregruppen skal finne tjenlige samarbeidsformer slik at styret kan utøve sin funksjon som instruksjons- og kontrollorgan for partipolitisk virksomhet i kommunen. Det må derfor avsettes tid til drøftinger av prinsipielt viktige saker som skal opp i kommunale organ. Denne delen av arbeidet i lokalpartistyret må imidlertid begrenses til saker som kommunestyregruppen er i tvil om, slik at styret får anledning til arbeide med andre oppgaver det er forpliktet på, eksempelvis politisk utviklingsarbeid, organisasjonsarbeid, medlemsverving og medlemspleie. Et parti som glemmer medlemmene vil fort bli stående uten både medlemmer og velgere.

3.2.5 Fylkesnivået

Det som er sagt ovenfor om forholdet mellom kommunestyrepartiet og kommunestyregruppen, gjelder tilsvarende for forholdet mellom fylkespartistyret og fylkestingsgruppen. Jfr. V§7.

Del 4: Instruksjer og veiledninger

Grunnlaget for Pensjonistpartiets organisatoriske virksomhet er nedfelt i vedtektene. Alle tillitsvalgte plikter å følge vedtektene. *Landsmøtet vedtar vedtektsendringer.*

Det kan også vedtas **instruksjer** som gjelder for alle tillitsvalgte, grupper av tillitsvalgte eller enkeltpersoner som innehar definerte verv eller stillinger i partiet. Instruksene er til vanlig en utfyllende forklaring på enkeltpunkter i vedtektene.

Følgende definisjon gjelder:

Med «instruks» menes bestemmelser som skal følges av den/de instruksen gjelder for. Instruksjer vedtas av Landsmøtet, men også Landsstyret kan vedta nye eller endre eksisterende instruksjer som gjelder hele partiet.

HS har etter vedtektene fullmakt til å vedta instruks for partikontoret.

Fylkesstyrene har fullmakt til å vedta fylkesbaserte tillegg til vedtektene og gjeldende instruksjer. *Fylkenes vedtak må ikke være i strid med bestemmelser gitt i vedtektene eller i instruksjer vedtatt av Landsmøtet eller Landsstyret.*

Lokalpartistyrene har fullmakt til å vedta kommunebaserte tillegg til vedtektene og gjeldende instruksjer. *Kommunepartiernes vedtak må ikke være i strid med bestemmelser gitt i vedtektene eller i instruksjer vedtatt av Landsmøtet, Landsstyret eller Fylkesstyret.*

Veiledninger er beskrivelser av arbeidsmåter. Styrene på alle partinivåer kan utarbeide veiledninger **for egen virksomhet**. Veiledninger skal brukes på underliggende nivå.

Veiledningene er laget for å gjøre partiarbeidet lettere og for å skape størst mulig grad av samhandling og lik organisasjonsforståelse.

Instruksjer og veiledninger legges ved som egne hefter.

Del 5: Ledelse

5.1. Generelt

Partistyrene har, generelt sett, ansvaret for at partiets politiske ståsted blir fulgt opp og videreformidlet til velgerne. Vedtak som fattes av LM, LS, HS, årsmøtene og partistyrene følges opp og danner grunnlag for meningsfylt diskusjon og idéutveksling internt og skal være retningsgivende i møtet med velgerne.

Et styre har imidlertid ikke bare det formelle ansvaret og forpliktelsene som den daglige drift av organisasjonen medfører. Det er like viktig at styrene følger våkent med i samfunnet og at organisasjonen er åpen for nye forslag og tiltak som kan fremme arbeidet for partiet.

Skal et styre bli virkelig effektivt bør det være satt sammen av personer som kan ta ansvar for hver sine områder og som vil påta seg et slikt ansvar.

5.2. Ledelse

Definisjon:

Ledelse er å ta ansvar for at du og dine medarbeidere når de målene som er satt for partiet

5.3. Ledelse i partistyrene

Ledelse kan ikke utøves i et vakuum. I styrene blir det derfor viktig at lederne styrer etter følgende retningslinjer:

- Ledelse i Pensjonistpartiet skal ta utgangspunkt i partiets verdier og mål.
- Ledelse utøves gjennom teamarbeid.
Autoritær og hensynsløs ledelse med egosentriske undertoner, er ikke en akseptabel måte å lede på. Dette vil skremme, skape frykt, passivisere og føre til at medlemmer melder seg ut av fellesskapet. Sannsynligheten for konflikt er stor.
- Lederteamet fordeler oppgaver og delansvar slik at den enkelte i lederteamet føler at hun/han kan mestre oppgavene og føle det meningsfullt.
Dette innebærer at medlemmene i teamet må ha tillit til og respekt for hverandre slik at de kan løse problemer som måtte oppstå, på en saklig måte og i en god tone.
- Lederne i PP har plakaten for lederstil i PP som rettesnor for det arbeidet som skal utføres i partistyrene (Jfr. Instruksjer og veiledninger)

5.4. Lederteam

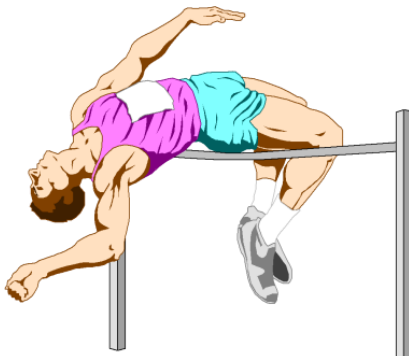
Leder har i siste instans ansvar for det som blir gjort/ikke gjort i fylkespartistyret.

Dette ansvaret «følger med jobben» og kan ikke delegeres. Det innebærer at det sammen med at oppgavene fordeles, må settes klare kriterier for rapportering og informasjon.

Styrene bør/må imidlertid også organiseres med **lederteam** bestående av leder, politisk nestleder, organisatorisk nestleder, sekretær og kasserer. **Disse står for den daglige driften av partiet** på sitt nivå og skal sørge for at det drives i samsvar med gitte forutsetninger og krav. I omfattende og prinsipielle saker må lederteamet knytte til seg ekspertise fra eget styre eller andre som kan bidra til å opplyse saker som teamet arbeider med.

Etter hvert valg til et styre må lederteamet fordele oppgaver og fastsette dem i en instruks. Dette vil bidra til at hvert enkelt medlem i teamet vet hva hun/han har ansvar for og hvilke krav de kan sette til hverandre.

5.5. Vervet som valgt leder

Alle styremedlemmer er viktige for at et styre skal utføre et godt arbeide. Det er likevel ikke til å komme bort fra at leder har det endelige ansvaret for styrets arbeid. Det må derfor settes strenge krav til at henne/ham. Og om lederne skal kunne lykkes, må de ha gode **ferdigheter**. Og ferdigheter utvikles kun gjennom å være bevisst på egen adferd samt trening.

Skal vi «hoppe høyere» må vi rett og slett trene på de elementene som vi er dårlige på!

Nå er det som regel lettere å svare på hva som er *dårlig ledelse* enn hva som er *god ledelse*. Diskusjonene vil dermed ha lett for å havne i kritikk mot andre og mindre om egen lederadferd og mål for god lederadferd og ledelse.

Definisjon på god ledelse er :

- *God ledelse* er å bevisst videreutvikle egne ferdigheter
- *God ledelse* er å kunne balansere mellom styring og delegering.
- *God ledelse* er å vise åpenhet og raushet i møte med ulike oppgaver og mennesker
- *God ledelse* er å kunne kreve når dette er nødvendig og etter regelverket.

Stikkord for andre lederegenskaper bør være:

Leder skal være ansvarsfull, følge opp vedtak, være hederlig, klar og tydelig, være lyttende og respektfull, pålitelig, samarbeidsorientert, støttende, selvkritisk og tillitsskapende.

Leder bør være den som først og fremst fronter partiet i forhold til media. Leder må forholde seg korrekt til partiets program, vedtekter og fattede vedtak. For øvrig må leder alltid holdes godt orientert om utspill overfor media selv om dette har skjedd på gitte fullmakter.

I et kort sammendrag kan en si at lederen må kunne administrere, det vil si ta initiativ, kunne delegere, stimulere og kontrollere, slik at styremedlemmene og flest mulig av medlemmene trekkes med i aktivt arbeid i kontrollerte former. Styremedlemmene må være innforstått med at dette er en leders plikt og støtte leder slik at hun/han «blir god».

Jfr. veiledning for konstituering når det gjelder arbeidsoppgaver for leder.

5.6. Vervet som valgt nestleder

Hovedstyret og fylkesstyret skal ha to nestledere; en politisk og en organisatorisk nestleder. Lokalpartiene kan velge om de vil ha en eller to nestledere.

Med grunnlag i betegnelsen på vervene er det rimelig klart hvilke oppgaver disse styremedlemmene er valgt til å arbeide med. De er svært viktige medarbeidere for lederen i styret og må kunne arbeide tett innpå vedkommende, ofte også i fortrolighet, under for eksempel forberedelse av saker som er under utvikling, og som kan gi uheldige resultater om de tas opp uten å være godt nok forberedt.

Jfr. veiledning for konstituering når det gjelder arbeidsoppgaver for nestlederne.
Når det gjelder lederegenskaper, vises det til punkt. 5.5. Vervet som valgt leder

5.7. Vervet som valgt sekretær

Sekretæren er ansvarlig for at styreferater/protokoller, årsmøteprotokollen, oppsetting av valglister, rapporter og meldinger som er pålagt blir tilfredsstillende utformet. Dette arbeidet blir i noen grad å utforme i samarbeidet med styret for øvrig. Det vil kunne være aktuelt at styremedlemmene for eksempel utarbeider hver sine deler av rapporter og beretninger, men at sekretæren må sørge for at arbeidet blir utført og frister overholdt.

Alle formelle dokumenter i en organisasjon må være korrekte og gjengi det som har foregått på en slik måte at det for senere lesere framstår som partiets historie. Det som ikke har slik interesse som faktabeskrivelse har ikke noe å gjøre i et referat, protokoll eller beretning.

Sekretæren har normalt ansvaret for partiets arkiv.

Jfr. veiledning for konstituering når det gjelder arbeidsoppgaver for sekretær.

5.8. Vervet som valgt kasserer

- Kasserer fører partiets regnskap og er ansvarlig for at dette blir ført på en godkjent og foreskrevet måte.
- Kasserer må sørge for at det er nøyaktige bilag over alle utgiftsposter og at alle disse er anvist til utbetaling av styrets leder eller den som kan være gitt fullmakt på lederens vegne.
- Kassereren skal holde styret underrettet om regnskapet og den økonomiske situasjonen slik det er foreskrevet i vedtektene. Det skal avgis rapport to ganger per år eller behov.
- Kasserer utarbeider forslag til budsjett i samråd med ledergruppa.
- Kasserer er ansvarlig for at det til årsmøtet blir levert et avsluttet og revidert regnskap med revisjonsrapport. Regnskapet er styrets årsregnskap og skal derfor være styrebehandlet før det går til revisjon.

5.9. Revisor

Til årsmøter/Landsmøtet skal årsregnskapet foreligge i revidert stand til godkjenning. Revisorene velges av årsmøtene. HS plikter å benytte autorisert revisor.

Foruten å kontrollere at alle bilag stemmer med regnskapsføringen og er riktig ført i henhold til gitte retningslinjer og god regnskapsskikk, skal revisor kontrollere at alle bilag er anvist av leder eller av den som i leders sted har anvisningsmyndighet, samt kontrollere at utgifter og inntekter stemmer med styreprotokollens beslutninger eller gitte fullmakter.

Revisor skal også kontrollere medlemslistene mot innbetalt kontingent.

5.10. Ad hoc utvalg

Styret kan/bør ved behov utnevne ad hoc utvalg. *De skal ha et avgrenset mandat og arbeide i en tidsavgrenset periode.*

Leder av utvalgene skal utpekes av ledergruppa og/eller styret og *til vanlig* ha tillitsverv i partiet. Det kan/bør også utnevnes medlemmer til ad hoc utvalg som ikke er partimedlemmer.

Ad hoc utvalg anbefales brukt fordi det både bidrar til å øke interessen for partiarbeid («en føler at en betyr noe») og at styret viser vilje til å bruke den kompetansen som finnes blant medlemmene.

5.11. Frister

Partistyrene skal overholde de til enhver tid fastsatte frister for rapportering og saksbehandling. Unntak fra tidsfristene **kan** forekomme, men da bare i helt spesielle tilfelle. Det må da meldes fra til rette vedkommende (fylkesstyret/ HS) om forsinkelsen og om årsaken til denne.

Frister som oversittes vil *til vanlig* innebære at en ikke blir hørt eller at en mister rettigheter, for eksempel representasjon på møter på overordnede nivåer.

På første styremøte etter valget, vedtas det årshjul for valgperioden. Fristene settes også inn på fylkets hjemmeside under fanen «Kalender».

Utgangspunktet for årshjulet skal være sentralt utarbeidet Årshjul.

Del 6: Arbeid i styrene

Ulike nivåer i partiet har ulike krav til sammensetning av styrene og til de hovedoppgavene de skal ta seg av. Det vil også være forskjell fra styre til styre på kompetanse og rammebetingelser. Å lage et entydig regelverk for hvordan styrene skal arbeide, vil derfor være nesten umulig. Nedenfor er det imidlertid satt opp en del retningslinjer som bør følges for alle.

6.1. Konstituering

Ved konstituering av et styre må utgangspunktet være at

Et velfungerende styre er preget av tillit, samarbeid, arbeidsfordeling og effektivitet.

Konstitueringen må derfor alltid starte med at styremedlemmene samsnakker om hvilke oppgaver det enkelte styremedlemmet ønsker og er kvalifisert for. Det må også være et tema hvilke forpliktelser styrets medlemmer har.

Det er utarbeidet en veiledning som kan tilpasses nivå, kompetanse og arbeidsplan for styret. Jfr. Veiledning nr. 1

6.2. Innkalling og sakliste

Styrene er bundet til oppgaver fra vedtektene, programmene og protokoller fra ulike nivå. I tillegg skal styrene sørge for at underliggende partiledd får komme fram med idéer og forslag til saker de mener viktige.

Styret skal derfor oppfordre til å melde inn saker samt legge til rette for at dette kan skje på en korrekt men lettvinnt måte. Dette skjer ved at styrene sender ut innkalling med angivelse av hvilke saker styret har tenkt å ta opp og ber om tilbakemelding på andre aktuelle saker.

Dette bør skje innen 2 uker før møtedato.

Sakene til sakslista bør deles inn i følgende hovedområder:

- Politiske og organisatorisk saker
- Periodiske saker (etter vedtektene)
- Oppfølgingssaker
- Innmeldte saker
- Rapporter og informasjon
- Hastesaker

Når forberedelsene er over, sender styret v/sekretær og leder ut innkalling *med sakspapirer*. Til vanlig skal dette skje minst 1 uke før møtet skal finne sted slik at medlemmene i organet kan ha tid til å sette seg inn i saken, eventuelt be om tilleggsopplysninger.

Det er utarbeidet en veiledning som kan tilpasses de ulike styrene. Jfr. Veiledning 2

6.2. Behandlingen i styret/organet

Et møte i et av partiets organer er ikke et sosialt sludremøte. Behandlingen må derfor skje i former som bidrar til at møtet kan komme ut med klare konklusjoner slik at arbeidet føles meningsfylt.

Hvert styre/organ må selvsagt ha anledning til sosialt samvær, men dette må skje «utenfor sakslista».

Hvert styre/organ må selvsagt «gå seg til» over litt tid, men det bør fra start av legges vekt på følgende formkrav for møtet:

Leder er den som skal lede møtene

Leder fordeler ordet etter hvert som styremedlemmene ønsker å bidra i debatten.

Forslag som skal være med i avstemmingen skal foreligge skriftlig.

Hver sak bør avsluttes med at sekretøren refererer forslag til vedtak og at leder kunngjør formell avstemming.

6.3. Protokoll

Protokollen er styrets/organets dokumentasjon på hvilke saker som er behandlet og hvilke vedtak som er fattet. I tillegg skal protokollen vise hvilke vedlegg som fulgte med saken og om det ble fremmet tilleggsforslag og eventuelt av hvem. Også disse skal følge protokollen.

Det som ikke skal følge med, er hvem som sa hva. Lange referater med uttalelser fra den eller den hører ikke hjemme i protokollen. Det er mer egnet til å skape frykttkultur enn åpen meningsutveksling.

Vedtakene må videre være klart formulerte og med tidsfrister for eventuell oppfølging.

Protokollen skal som hovedregel underskrives etter møtets slutt. Utsettelse av underskrift med mer enn tre-fire dager gjør at underskriverne kan få problemer med å verifisere protokollen. Forsinkelser utover angitte dager gjør det også vanskelig å få fulgt opp vedtakene raskt.

Det er utarbeidet en veiledning som kan tilpasses de ulike styrene.

Jfr. Veiledning nr. 3

Del 7: Vedlegg: Gjeldende instruksjer, Vedtekter, PHP,

Instruksjer og veiledninger
Vedtekter
Prinsipp og Handlingsprogram

1. Instruksjer for valgkomiteer.
2. Rekrutering; Valgkomite – Nominasjonskomite.
3. Nominasjonskomite.
4. Planverket.
5. Årsmøtet i kommunepartiet – sjekklister.
6. Fylkesårsmøtet – sjekklister.
7. Generell forretningsorden for alle møter i partiet.
8. Protokoller.
9. Konstituering.